

Realizace práva, právní vztahy (poměry)

Miloš Večeřa

BEP101Zk Právní nauka I

Pojem právní vztahy (poměry)

Společenský vztah dvou nebo více právních subjektů, které mají vzájemná subjektivní práva a povinnosti.

Právní vztahy vznikají v procesu právní regulace života společnosti. Právo reguluje chování lidí prostřednictvím právních vztahů.

Právní vztah má **regulativní, volní a individuální charakter.**

Rozlišujeme **subjekt, objekt a obsah** právního vztahu

Realizace x aplikace práva

Právní vztahy jsou součástí realizace (uskutečňování) práva, nikoliv však jejím jediným prostředkem

Realizace práva

- Chování v souladu s právem (každodenní, často stereotypní, automatizované);
- Výkon práva či povinnosti (intencionální chování);
- Aplikace práva.

Aplikace práva je proces autoritativního stanovování práv a povinností subjektům rozhodovací činností soudních a správních orgánů.

Dělení právních vztahů

Absolutní (erga omnes) x **relativní** (inter partes)

- **absolutní**: oprávnění jednoho subjektu odpovídá povinnost jiných subjektů **zdržet se** zásahu do tohoto oprávnění
- **relativní**: vzájemné rozložení práv a povinností mezi účastníky právního vztahu

Soukromoprávní x veřejnoprávní

Hmotněprávní x procesněprávní

Předpoklady právního vztahu

Jedná se o okolnosti (podmínky), jejichž přítomnost je nutná ke vzniku, změně nebo zániku právního vztahu.

Předpoklady právního vztahu:

- 1) Právní norma (platná a účinná);
- 2) Existence subjektů a objektů;
- 3) Právní skutečnost (předvídaná v hypotéze právní normy);
- 4) Některé právní vztahy vznikají přímo ze zákona.

Druhy právních skutečností

1) **Subjektivní** (spojeny s projevem lidské vůle):

- a) Právní jednání - v souladu s právní normou,
- b) Konstitutivní akty aplikace práva,
- c) Protiprávní jednání (delikt).

2) **Objektivní** (mimovolní skutečnosti):

- a) Právní události (např. běh času),
- b) Protiprávní stavy (např. pracovní úraz).

Právní jednání

Právní jednání (dříve právní úkon) je projev vůle, jenž vyvolává nejen ty právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, ale také ty, které plynou ze zákona, dobrých mravů, obecných zvyklostí a ze zavedené praxe stran (OZ).

Lze jednat: - konáním (komisivně),
- opomenutím (omisivně).

Lze jednat: - výslovně,
- konkludentně (bez slovního vyjádření způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o tom, co chtěl jednající projevít).

Druhy právního jednání:

- Jednostranné, dvoustranné, vícestranné.
- Formální a neformální (zákonem neupravené).

Konstitutivní akty aplikace práva

Individuální právní akty **konstitutivního** (nikoliv deklaratorního) charakteru.

Výsledky rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci působí „ex nunc“ - od nynějška.

Představují aktuální zásah do právního postavení osob – vznik, změna nebo zánik práv a povinností.

Příklady: rozsudek o rozvodu (soukromoprávní), většina veřejnoprávních rozhodnutí (např. stavební povolení, rozhodnutí o přiznání dávky), uložení trestu za spáchání trestného činu.

Protiprávní jednání

Projev vůle, který je v rozporu s právními normami (porušení či nesplnění povinnosti).

1. Veřejnoprávní delikty:

- a) trestné činy - zaviněné protiprávní jednání, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoníku. Podle závažnosti rozlišujeme přečiny a zločiny. Sankci zde ukládá soud.
- b) správní delikty - různé druhy protiprávního jednání, za něž ukládají sankci správní orgány (zjm. přestupky).

2) Soukromoprávní delikty:

- a) disciplinární (kárné) delikty - porušení pracovní disciplíny či kázně. Sankci ukládá orgán s disciplinární pravomocí.
- b) ostatní soukromoprávní delikty (např. neplnění závazků ze smlouvy).

Právní události

Jedná se o skutečnosti vznikající nezávisle na vůli subjektů, na něž právní norma váže vznik, změnu nebo zánik právního vztahu (např. narození, smrt, běh lhůt).

Nastávají z objektivních příčin a právní normy s nimi spojují právní následky - například:

Narození – občanská práva

Smrt – přechod majetkových práv a povinností na dědice

Věk – vznik volebního práva:

- Aktivní volební právo (volit)
- Pasivní volební právo (být volen)

Plynutí lhůt – zánik či promlčení práva, vznik vlastnického práva uplynutím vydržecí lhůty apod.

Právní událost – běh času

Typy lhůt:

Prekluzivní (tj. propadná) - neuplatnění práva v zákonem stanovené lhůtě způsobuje zánik subjektivního práva tam, kde zákon výslovně stanoví zánik práva jako právní následek. Objektivní promlčecí lhůta u majetkových práv je 10 let.

Promlčecí - neuplatnění práva u soudu v zákonem stanovené lhůtě činí subjektivní právo podmíněným. V případě uplatnění námitky promlčení soud nemůže právo přiznat. Obecná dle OZ je tříletá.

Hmotněprávní x Procesní

Zákonné x Soudcovské

Pořádkové lhůty - jejich marné uplynutí není sankcionováno

Lhůty – časové úseky

- Prosté lhůty – uplynutím vzniká nárok, skončí trvání
např. výpůjčky
- Lhůty, kdy je třeba něco učinit k odvrácení následků:
  - lhůty k projevu vůle,
  - lhůty k plnění,
  - lhůty k uplatnění či vykonání subjektivního práva.

Objektivní lhůty – od nastalé skutečnosti,

Subjektivní lhůty – od okamžiku, kdy se subjekt dověděl

Počítání lhůt podle měsíců a let – poslední den lhůty se shoduje se dnem, ve kterém nastala skutečnost zakládající běh lhůty.

Protiprávní stavy

Jedná se o důsledky nezaviněné události, které jsou v rozporu s právní normou. Právo přitom ukládá povinnost takový stav napravit, popřípadě odstranit. Tato povinnost je uložena subjektu, který protiprávní stav svým jednáním nezavinil.

Jde o stavy způsobené okolnostmi nezávislými na lidské vůli (tzv. vyšší moc – vis maior), např.:

- Živelní pohroma (vichřice, povodeň, požár)
- Úder blesku
- Potopení lodě, pád letadla
- Okolnosti spočívající v povaze přístroje či určitého provozu (pracovní úraz).

Protiprávní stavy právo spojuje se vznikem objektivní odpovědnosti (odpovědnost bez zavinění).

Náležitosti právního jednání

- Náležitosti subjektu

(způsobilost k právním úkonům, způsobilost k právům a povinnostem)

- Náležitosti vůle (skutečná, svobodná, vážná, bez tísně, prostá omylu – v osobě, kvalitě, důvodu)

- Náležitosti projevu vůle (srozumitelná, určitá, v náležité formě)

- Shoda vůle a jejího projevu (omyl vědomý - nevědomý, vnitřní výhrada, simulace, disimulace)

- Náležitosti předmětu (možný, dovolený) + další (schválení)

- Jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu

Obsahové náležitosti právního jednání

Podstatné (stanovené právním předpisem)

Pravidelné (obvykle se vyskytující – mzdové náležitosti)

Nahodilé (např. kratší pracovní doba)

Podmínka odkládací - závisí-li na jejím splnění, zda právní následky jednání nastanou. **Rozvazovací** - závisí-li na jejím splnění, zda právní následky již nastalé pomínou.

Platnost právního úkonu – pro účastníky závazný.

Účinnost právního úkonu – nastanou právní následky dle úkonu.

Vady právního jednání a jejich následky

V pochybnostech se právní jednání pokládá spíše za platné

Nicotnost (non-negotium)

Zdánlivé právní jednání = právní jednání vůbec nevzniklo: Chybí vůle, nebyla zjevně vážná vůle, nedostatek určitosti a srozumitelnosti.

Absolutní neplatnost

Právní úkon se považuje od počátku za neplatný. Přihlíží se k ní ex offio (tzn. bez námitek): Je následkem rozporu s:

- dobrými mravy,
- odporuje zákonu a současně zjevně narušuje veřejný pořádek,
- plnění je od počátku nemožné.

Relativní neplatnost

Jen k **námítce** účastníka. PROMLČUJE se ve tříleté promlčecí lhůtě. Není stanovena výčetem.

Dělení právního jednání

- Dle počtu stran (jedno, dvou, vícestranné)
- Dle formy (ústní, písemné, konkludentní)
- Dle majetkového plnění (úplatné, bezúplatné)
- Dle vzniku a zaměření účinků (adresované, neadresované)
- Dle okamžiku nastoupení následku (mezi živými, pro případ smrti)
- Dle úpravy smluvních typů (typové, inominační, smíšené)

Dle formy (formální, neformální)

Dle právního odvětví (občanskoprávní úkony ...)

Děkuji za pozornost